

Paulina Twardoch

Kolizyjnoprawna regulacja rejestrowanych związków partnerskich we Francji i Belgii

Abstract: Ten years after the civil pact of solidarity was created, on the 12th of May, 2009 French legislator introduced the new rule of private international law that indicates the law applicable to the conclusion, the effects and the resolution of registered partnership. However, it was Belgium that decided to take this step earlier, in 2004. According to the corresponding regulation of Belgium, “the relation of common life” is submitted to the law of the estate in which registration of union took place for the first time. This solution was criticized by some representatives of Belgian doctrine, but finally it won with the concept of making the conflict rules concerning registered partnerships similar to those regarding marriage as far as it is justified.

In France it was also the *lex loci registrationis* admitted as the law applicable to the extramarital registered unions. Despite the difficulties generated ineluctably for practitioners by this solution, the introduction of the new conflict rule was estimated as significant not only in French literature, but also internationally.

Keywords: conflict rule; registered partnership; *lex loci registrationis*

„L’amour [...] n’a jamais, jamais connu de loi” („Miłość nigdy, nigdy nie poznała prawa”)¹. Gdy po raz pierwszy wyśpiewane zostały ze sceny te właśnie słowa najsłynniejszej francuskiej arii operowej, z pewnością ani sam Georges Bizet, ani jego rodacy nie przypuszczali, że w kraju, w którym przez długie lata hołdowano zasadzie Napoleona, że skoro konkubenci obywają się bez prawa, to i prawo się nimi nie interesuje, wprowadzone zostaną bardzo istotne regulacje w przedmiocie związków o niemalżeńskim charakterze. I tak w 1999 r. ustawą odnoszącą się do konkubinatu i cywilnego

¹ Słowa *Habanery* z opery *Carmen* Georges’a Bizeta.

paktu solidarności znowelizowano kodeks cywilny, zamieszczając w nim nie tylko definicję konkubinatu, ale także całej grupy norm kształtujących nową formę organizacji wspólnego życia partnerów, zwaną PACS. Następnie w 2006 r., odpowiadając na głosy krytyki płynące ze strony przedstawicieli doktryny oraz praktyki, dokonano znaczących udoskonaleń w przepisach dotyczących tej materii. Wciąż brakowało jednak uregulowania kwestii związków partnerskich w ujęciu kolizyjnoprawnym. Dlatego też w najnowszym francuskim piśmiennictwie zgodnie uznano doniosłość ustawy z dnia 12 maja 2009 r.² Tym bowiem aktem normatywnym, w dziesięć lat po stworzeniu PACS, ustawodawca znad Sekwany wprowadził do tamtejszego systemu prawnego regułę z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego, wskazującą prawo właściwe do oceny rejestrowanego partnerstwa. Przed przystąpieniem do omówienia tego rozwiązania warto dokładnie przyjrzeć się koncepcji przyjętej na tym polu za północną granicą ojczyzny paktu solidarności, to jest w Belgii.

Otóż belgijski legislator już w 2004 r. zamieścił w ustawie wprowadzającej kodeks prawa prywatnego międzynarodowego (*La loi du 16 juillet 2004 portant le Code de droit international privé* [dalej: CODIP])³ regułę kolizyjną odnoszącą się do „relacji, polegających na wspólnym pożyciu” („relation de vie commune”). Pod pojęciem tym należy rozumieć — zgodnie z definicją legalną sformułowaną w przepisie art. 58 CODIP — sytuację polegającą na prowadzeniu wspólnego życia, zarejestrowaną przez organ władzy publicznej, ale nie kreującą między partnerami więzów stanowiących odpowiednik małżeństwa. Związki par odmiennej lub tej samej płci, które spełniają wymienione kryteria, poddane zostały prawu państwa, na terytorium którego doszło po raz pierwszy do rejestracji. Zakres tej normy kolizyjnej wskazano dokładniej w zd. 2. art. 60 CODIP. I tak *lex loci registrationis* ma być, zgodnie z wolą belgijskiego ustawodawcy, właściwa do oceny zarówno przesłanek utworzenia związku omanianego typu, jak i skutków prawnych powstających następnie w sferze majątkowej obu stron, a także przyczyn oraz przesłanek ustania takiej relacji.

Punktem wyjścia przedstawionego rozwiązania była świadomość jego autorów co do występowania znaczących różnic między poszczególnymi regulacjami krajowymi odnoszącymi się do nowej instytucji na płaszczyźnie prawa merytorycznego. Wiedza ta znalazła następnie wyraz w dba-

² H. Poivey-Leclercq: *Le droit de la famille après la loi n° 2009—526 du 12 mai 2009*. „Revue juridique Personnes et Famille” 2009, N° 007/008, s. 8—11; Allocution de Pascale Fombeur, *Clôture des travaux*. „Gazette du Palais” 8.12.2009, N° 342, s. 43 i nast.; H. Alibhaye-Omarjee: *Les dix ans du Pacs: état des lieux*. „Revue Lamy Droit Civil” 2009, N° 65, s. 37—43.

³ Tekst ustawy dostępny na stronie: <http://www.ejustice.just.fgov.be/loi/loi.htm>.

łości o to, by nie przypisywać relacji, której model ukształtowany został w danym państwie, skutków, jakie byłyby niepożądane zarówno ze strony legislatora-twórcy takiej formy wspólnego życia, jak też osób decydujących się na nadanie łączącej je więzi ram prawnych przewidzianych właśnie w ustawodawstwie danego kraju⁴.

W rezultacie sama kategoria *relation de vie commune* opisana została za pomocą sformułowań o charakterze ogólnym, co pozwoliło na jej dostosowanie do różnorodności rejestrowanych związków niemałżeńskich. Jednocześnie, przez zamieszczenie w definicji kryterium niepowstawania na skutek rejestracji związku więzów stanowiących odpowiednik małżeństwa, odzwierciedlono przyjęty przez autorów ustawy dychotomiczny podział partnerstw na te, które w sposób równoważny małżeństwu wpływają na stan cywilny („l'état de la personne”) oraz te, które takiego wpływu nie wywierają. Dzięki temu zabiegowi możliwe stało się wyeliminowanie z zakresu zastosowania analizowanej normy kolizyjnej tych form wspólnego życia, które za bardzo zbliżając się do instytucji małżeństwa, zbyt silnie odbiegają od merytorycznoprawnej belgijskiej koncepcji rejestrowanego związku niemałżeńskiego⁵, czyli „cohabitation légale” o skutkach *strictes* majątkowych⁶. To zaś czy w przypadku danego modelu partnerstwa spełniona jest wymieniona negatywna przesłanka ocenia się przede wszystkim, ustalając, czy osoby tworzące taki związek zobowiązane są do wzajemnej wierności, oraz czy pozostawanie w takiej relacji stanowi przeszkodę do zawarcia małżeństwa. Twórcy ustawy zaznaczają przy tym, że dokonując kwalifikacji w tym przedmiocie, należy większą wagę przywiązywać do funkcji, jaką pełni dana instytucja, niż do nazwy, którą otrzymała od prawodawcy⁷. Warto w tym miejscu wskazać przytoczony w toku prac nad kodeksem przykład rejestrowanego partnerstwa, które nie odpowiada definicji „*relation de vie commune*”, a mianowicie *registered partnership* krajów skandynawskich⁸. Rozwiązaniem

⁴ Por. 23 septembre 2004. — *Circulaire relative aux aspects de la loi du 16 juillet 2004 portant le Code de droit international privé concernant le statut personnel*. „Moniteur belge” 2004, 28 września, 174, s. 69606.

⁵ *Proposition de loi portant le Code de droit international privé* (déposée par Mme Jeannine Leduc, M. Philippe Mahoux, Mmes Myriam Vanlerberghe et Nathalie de T' Serclaes). Document législatif n° 3—27/1, dostępny na stronie: <http://www.senate.be/www/?MIval=/publications/viewPub.html&COLL=S&LEG=3&NR=27&VOLGNR=1&LANG=fr>.

⁶ *Rapport fait au nom de la Commission de la Justice par Mme Nyssens et M. Willems*. Document législatif n° 3—27/7, dostępny na stronie: <http://www.senate.be/www/?MIval=/publications/viewPub.html&COLL=S&LEG=3&NR=27&VOLGNR=7&LANG=fr>.

⁷ *Proposition...*

⁸ Zob.: *Rapport...*, C. Barbé: *Mariage et divorce*. In: *Le nouveau droit international privé belge*. „Journal des tribunaux” 2005, 12 marca, 124, N° 6173, s. 191.

kolizyjnoprawnym proponowanym dla tego rodzaju związków przez twórców ustawy jest stosowanie tych reguł CODIP, które odnoszą się do małżeństw. Z kolei te rejestrowane partnerstwa, których oddziaływanie na status prawny partnerów cechuje się taką samą intensywnością, jak w przypadku umów prawa powszechnego, podlegać mają — według autorów omawianego aktu normatywnego — prawu właściwemu dla zobowiązań umownych⁹.

Drugim bardzo ważnym efektem świadomości występowania znacznych różnic między poszczególnymi odmianami rejestrowanych związków niemalżeńskich jest poddanie wszystkich etapów i aspektów funkcjonowania „*relation de vie commune*” co do zasady tylko jednemu systemowi prawnemu, dzięki czemu parom, które zorganizowały swe relacje w tej formie, stworzono w Belgii gwarancję spójności ich statusu, a co za tym idzie — pewność dotyczącego ich prawa¹⁰.

Jedynie w sferze skuteczności wobec osób trzecich ustroju majątkowego partnerów doszło do przerwania „hegemonii” łącznika miejsca rejestracji przez wprowadzenie nakazu stosowania *per analogiam* przepisów art. 54 CODIP regulującego tę problematykę w odniesieniu do małżonków (art. 60 CODIP).

Warto zaznaczyć, że przyjęte w tym względzie rozwiązania mają na celu zapewnienie ochrony osobom wchodzącym w stosunki o charakterze obligacyjnym tak z małżonkami, jak i z osobami wiodącymi życie w formie odpowiadającej kryteriom „*relation de vie commune*”. Inspiracją stały się zaś dla nich postanowienia Konwencji rzymskiej z dnia 19 czerwca 1980 r. o prawie właściwym dla zobowiązań umownych oraz krajowa jurejurisprudencja¹¹.

I tak prawem znajdującym zastosowanie do oceny wskazanej wcześniej kwestii jest wprowadzić prawo właściwe dla ustroju majątkowego partnerów, czyli *lex loci registrationis*, ale jeżeli osoba trzecia i partner, którego ta osoba jest wierzycielem, miały miejsce zwykłego pobytu na terytorium tego samego państwa w chwili powstania zobowiązania, to ocenę omawianej kwestii przeprowadza się, stosując prawo właśnie tego państwa, chyba że: albo zostały spełnione wymagania dotyczące jawności lub rejestracji przewidziane w prawie właściwym dla ustroju majątkowego, albo osoba trzecia w chwili powstania zobowiązania знаła reżim majątkowy, w którym pozostawał jej dłużnik, lub nie знаła go wyłącznie z powodu niezachowania ostrożności ze swej strony, albo wreszcie zachowano reguły jawności przewidziane w odniesieniu do praw rzeczowych na

⁹ *Proposition...*

¹⁰ Por. 23 septembre 2004 — *Circulaire...*, s. 69607.

¹¹ P. Wautelet: *Le Code de droit international privé*, s. 47. Tekst dostępny na stronie: <http://www.ajn.be/textes/diipe/wautelet2.pdf>.

nieruchomościach przez prawo państwa, na terytorium którego nieruchomości się znajduje (art. 54 w zw. z art. 60 CODIP). Należy przy tym zaznaczyć, że zgodnie z intencją twórców tej regulacji, nie dochodzi do niezachowania ostrożności w rozumieniu przepisów art. 54 § 1 zd. 2., jeżeli prawo właściwe dla ustroju majątkowego nie przewiduje żadnych wymagań dotyczących jawności. Warto też wspomnieć o jeszcze jednej wskazówce interpretacyjnej, sformułowanej w związku z wątpliwościami zachodzącymi w sytuacji, w której małżonkowie (a na zasadzie analogii również partnerzy) nie spełnili wprawdzie wymagań stawianych w przedmiocie jawności, ale osoba trzecia, będąca wierzycielem, знаła reżim majątkowy, w którym pozostawał jej dłużnik. Autorzy projektu ustawy CODIP odmawiają wówczas dodatkowej ochrony wierzycielowi, argumentując, że taka interpretacja zapewniałaby zbyt daleko idące zabezpieczenie interesów osób trzecich, co byłoby nie do pogodzenia z wyjątkowym wszak charakterem tych unormowań. Podkreśla się w tym kontekście, że kiedy tylko osoba trzecia powzięła wiadomość na temat ustroju majątkowego obowiązującego jej dłużnika, cel regulacji ochronnej został już osiągnięty, a zatem stosować należy prawo właściwe do oceny ustroju majątkowego, którym w przypadku partnerów jest prawo miejsca pierwszej rejestracji ich związku¹².

Ponadto należy wskazać na jeszcze jedną bardzo ważną zasadę wyrażoną w przepisach art. 54 CODIP, a więc podlegającą zastosowaniu w drodze analogii również wobec związków o charakterze „relation de vie commune”. Otóż nakazuje ona rozstrzygać według prawa właściwego dla ustroju majątkowego partnerów, czy i w jakim zakresie zobowiązanie zaciągnięte przez jednego z nich dla zaspokojenia potrzeb gospodarstwa domowego oraz pokrycia kosztów edukacji dzieci obciąża też drugiego partnera. Jednakże jeżeli osoba trzecia i partner, którego ta osoba jest wierzycielem, mieli miejsce zwykłego pobytu na terytorium tego samego państwa w chwili powstania zobowiązania, to stosuje się prawo tego państwa (art. 54 § 2 CODIP w zw. z art. 60 CODIP).

Na zakończenie tej części rozważań należy jeszcze wskazać, że belgijski ustawodawca nie tylko — jak wcześniej podkreślono — uwzględnił specyficzną cechę instytucji wpisujących się w zakres znaczeniowy pojęcia „relation de vie commune”, to jest ich olbrzymie zróżnicowanie, ale miał również na uwadze fakt, że w wielu krajach na świecie nie funkcjonuje żadna z postaci rejestrowanych związków partnerskich. Dlatego też posłużwszy się w odniesieniu do kwestii stosunków majątkowych partnerów z osobami trzecimi odwołaniem do kolizyjnych regulacji małżeńskich, opatrzył je subsydiarną regułą, zgodnie z którą — jeżeli prawo

¹² *Proposition...*

wskazane w myśl przepisów art. 54 CODIP nie zna formy organizacji wspólnego życia odpowiadającej kryteriom „relation de vie commune”, to do głosu powraca prawo państwa, na terytorium którego związek został zarejestrowany (art. 60 CODIP).

Podsumowując, warto wspomnieć, że pod adresem przedstawionej koncepcji podnoszone były głosy krytyki. Podkreślano przede wszystkim, że w przypadku opuszczenia przez parę państwa, w którym związek został zawarty, pożycie partnerów, kontynuowane już na terytorium innego kraju, wraz z upływem czasu wykazuje stopniowo coraz słabszą więź z prawem miejsca rejestracji¹³. Niemniej jednak to właśnie rozwiązanie zostało ostatecznie przyjęte, zwyciężając z wcześniejszą propozycją, aby regulację „relation de vie commune” uczynić na płaszczyźnie prawa prywatnego międzynarodowego jak najbardziej podobną do unormowań przyjętych w CODIP w odniesieniu do małżeństwa, a to ze względu na funkcję społeczną, jaką pełnią obie te instytucje (zorganizowanie wspólnego życia) oraz w celu ograniczenia trudności towarzyszących procesowi kwalifikacji¹⁴.

Bardzo wiele różnych koncepcji wysuwano również w toku prac nad uregulowaniem rejestrowanych związków partnerskich we francuskim ustawodawstwie kolizyjnym. I tak H. Chanteloup opowiedziała się — podobnie jak belgijscy zwolennicy wzorowania się na odpowiednich regulacjach dotyczących małżeństwa — za poddaniem:

- materialnych przesłanek zawarcia partnerstwa — prawu ojczySTEMU każdej ze stron;
- stosunków osobistych między partnerami — ich wspólnemu prawu ojczySTEMU, a w przypadku, gdy obywatelstwa stron są różne — prawu miejsca, w którym partnerzy w sposób zwyczajny i ciągle wiodą wspólne życie („la loi du lieu de la résidence commune”)¹⁵, przy uściśleniu jednak, że chodzi o pierwsze miejsce spełniające opisane wyżej kryteria;
- skutków majątkowych partnerstwa — prawu wybranemu przez strony, a w braku takiego wyboru — prawu wskazanemu znowu za pomocą łącznika „résidence commune”.

Rozwiązania odmienne od przyjętych względem małżeństwa zaproponowano w ramach omawianej koncepcji jedynie w odniesieniu do przesłanek formalnych zawarcia partnerstwa (prawo właściwe do oceny tej kwestii

¹³ Ibidem; C. Barbé: *Mariage...*, s. 191.

¹⁴ *Proposition...*

¹⁵ Definicja „résidence commune” in: M. Revillard: *Le PACS, les partenariats enregistrés et les mariages homosexuels dans la pratique de droit international privé*. „Répertoire du Notariat Defrénois” 2005, N° 6, s. 461 i nast.

miał wyznaczać łącznik „résidence commune” partnerów w chwili powstania rejestrowanego związku) oraz w odniesieniu do ustania partnerstwa (ta materia podlegać miała co do zasady prawu ostatniego miejsca, w którym strony wiodły w sposób zwyczajny i nieprzerwany wspólne życie, subsydiarnie zaś — w przypadku gdy wskazany w myśl tej reguły system prawny nie znalazłby instytucji rejestrowanego partnerstwa — prawu pierwszego miejsca odpowiadającego wymienionym wcześniej kryteriom)¹⁶.

Przedstawiona koncepcja jest jednak tylko jedną z wielu, jakie odnaleźć można w bogatym w tym przedmiocie piśmiennictwie francuskim, a omówione propozycje łączników pojawiają się w różnych konfiguracjach również wśród innych przedstawicieli doktryny, którzy opowiedzieli się za rozczłonkowaniem statutu partnerskiego¹⁷.

Ostatecznie jednak francuski ustawodawca zdecydował się, tak jak miało to miejsce w Belgii, na podporządkowanie zarówno przesłanek utworzenia, jak i skutków rejestrowanego partnerstwa, a także przyczyn i skutków jego rozwiązania przepisom prawa materialnego państwa, którego władze przeprowadziły procedurę rejestracji (art. 515-7-1 k.c.f.)¹⁸. Twórcy nowelizacji zmierzali w tym kierunku już od 2004 r., mając na uwadze między innymi właśnie regulację belgijską, o czym świadczy powołanie się na treść art. 60 CODIP w raporcie, który w znacznej mierze przyczynił się do sformułowania nowej reguły kolizyjnej we wskazany wcześniej sposób¹⁹. W dokumencie tym podano motywy odrzucenia dwóch pozostałych rozważanych wówczas łączników, a mianowicie miejsca zamieszkania partnerów oraz „résidence commune”, podkreślając, że pojęcie domicylu jest źródłem rozbieżności i występuje w różnych wariantach zarówno w prawie krajowym, jak i w prawie prywatnym międzynarodowym, natomiast drugi z wymienionych terminów ma jeszcze mniej precyzyjnie ustalony zakres znaczeniowy i wpisanie go w treść normy kolizyjnej może prowadzić do ustanawiania przez partnerów miejsca ich

¹⁶ H. Chanteloup: *Menus propos autour du pacte civil de solidarité en droit international privé*. „Gazette du Palais” 3.10.2000, N° 277, s. 4 i nast.

¹⁷ Zob. M. Josselin-Gall: *Pacte civil de solidarité. Quelques éléments de droit international privé*. „La semaine juridique — Notariale et immobilière” 2000, N° 11, s. 489 i nast.

¹⁸ *Code civil*. Tekst dostępny na stronie: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20100118>, art. 517-7-1 wprowadzony ustawą Loi n° 2009—526 du 12 mai 2009 de simplification et de clarification du droit et d’allègement des procédures, dostępną na stronie: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000020604162&dateTexte=>.

¹⁹ *Le pacte civil de solidarité, réflexions et propositions de réforme. Rapport remis à Monsieur Dominique Perben, Garde des Sceaux, Ministre de la Justice le 30 novembre 2004*, s. 29. Tekst dostępny na stronie: <http://lesrapports.ladocumentationfrancaise.fr/BRP/044000598/0000.pdf>.

wspólnego życia w sposób odpowiadający ich interesom z perspektywy prawnomiędzynarodowej (*forum shopping*)²⁰.

Należy jednak zaznaczyć, że przyjmując normę kolizyjną o wskazanej wcześniej treści, francuski legislator nie ustrzegł się tego ostatniego zagrożenia, ponieważ już pojawiły się w literaturze głosy krytyki, z których wynika, że również łącznik miejsca rejestracji partnerstwa może sprzyjać niepożądanemu zjawisku *law shopping*²¹. Przyszli partnerzy wszak mają możliwość wyboru państwa, którego władze zarejestrują ich związek. W istocie więc mogą dokonać na tej drodze wyboru prawa, którego rządowi chcą poddać swój związek. Dlatego też w wypowiedziach przedstawicieli doktryny, którzy poruszają ten problem, pojawiają się sugestie, aby w odniesieniu do etapu rejestracji wprowadzić wymóg istnienia elementu wiążącego partnerów z państwem, do którego władz zwracają się oni o przeprowadzenie procedury koniecznej do zawarcia związku. Wystarczający do stwierdzenia takiej więzi mógłby być fakt, że na terytorium danego państwa znajduje się miejsce zwykłego pobytu stron czy też okoliczność, że obie osoby tworzące parę są jego obywatelami²².

Drugą niedogodnością sygnalizowaną w najnowszym piśmiennictwie jest to, że w obliczu coraz bardziej nasilającej się migracji ludności nowa regulacja wymaga umiejętności stosowania przepisów należących do różnych obcych systemów prawnych. Będzie to z pewnością niełatwe zadanie dla przedstawicieli praktyki, w szczególności notariuszy²³.

Ponadto należy zauważyć, że twórcom nowego rozwiązania nie udało się też całkowicie uniknąć trudności, jakie towarzyszyłyby rozczłonkowaniu statutu, a mianowicie konieczności dostosowania stykających się z sobą norm pochodzących od różnych ustawodawców²⁴. Zamieszczona w przepisach art. 515-7-1 k.c.f. regulacja nie jest bowiem wyczerpująca. Otóż w oficjalnym dokumencie wydanym przez francuskiego Ministra Sprawiedliwości²⁵ stwierdza się, że nowa reguła kolizyjna nie znajduje zastosowania do materii poddanych szczególnym normom prawa prywatnego międzyna-

²⁰ Raport *Le pacte civil...*, s. 28.

²¹ P. Callé: *Introduction en droit français d'une règle de conflit propre aux partenariats enregistrés (art. 515-7-1, C. Civ.)*. „Répertoire du notariat Defrénois” 2009, N° 16, s. 1662 i nast.; M.-E. Ancel: *Septembre 2008 — octobre 2009: simplifier le droit international privé, une immission impossible?* „Droit et patrimoine” 2009, N° 187, s. 104—112.

²² P. Callé: *Introduction en droit français...*, s. 1662 i nast.

²³ Ibidem.

²⁴ Por. E. Kerekhove: *Le droit international privé du couple*. „Petites affiches” 2007, N° 254, s. 41 i nast.

²⁵ *Circulaire de la DACS 08—09 du 26 mai 2009 relative à la présentation synthétique des principales dispositions de la loi n° 2009—526 du 12 mai 2009 de simplification et de clarification du droit, et d'allégement des procédures*. „Bulletin Officiel du Ministère de la Justice” 30.08.2009. — Justice 2009/4 — Texte 18/51.

rodowego²⁶. W ramach tej grupy wymienia się na przykład: dziedziczenie, obowiązki alimentacyjne, pokrewieństwo²⁷. Prawo właściwe wskazywane jest wówczas za pomocą zupełnie innych łączników niż miejsce rejestracji, a zatem w odniesieniu do danej pary partnerów mogą dojść obok siebie do głosu normy ukształtowane pod wpływem skrajnie odmiennych poglądów na nową formę wspólnego życia. Będzie to szczególnie widoczne w kwestii powołania partnera do spadku²⁸. Poza tym zetknięcie się różnych, nie zawsze łatwych do pogodzenia systemów prawnych, nastąpi także w przypadku, gdy ustawodawca danego państwa stworzył partnerom możliwość wyboru prawa, któremu podporządkowany będzie określony aspekt ich związku. W szczególności w wielu państwach osoby wiodące życie w formie rejestrowanego partnerstwa mogą wybrać prawo, które będzie stosowane w odniesieniu do ich ustroju majątkowego²⁹.

Na zakończenie niniejszych rozważań warto jeszcze raz podkreślić niedające się przecenić znaczenie przepisu art. 515-7-1 k.c.f. Jego pojawienie się zostało odnotowane w ostatnim raporcie Sekretarza Generalnego Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego (CIEC) jako nowość, stanowiąca przejaw realizacji przez krajowego ustawodawcę imperatywu uwzględniania fundamentalnej roli, jaką odgrywa wolność indywidualna w dziedzinie prawa rodzinnego³⁰.

Nie można też, oceniając wagę nowo wprowadzonej regulacji, przeczyć faktowi, że francuski legislator zachowywał zawsze dużą powściągliwość w kodyfikacji reguł kolizyjnych, preferując na przykład na gruncie prawnorodzinym ratyfikację licznych konwencji haskich. W rezultacie głównym źródłem prawa prywatnego międzynarodowego pozostaje we Francji jurysprudence³¹. Dlatego też zamieszczenie przedstawionej normy we francuskim kodeksie cywilnym nie powinno umknąć uwadze również polskich prawników kolizjonistów.

²⁶ Ibidem, s. 1.

²⁷ Raport nr 1578 złożony Zgromadzeniu Narodowemu dnia 1 kwietnia 2009 r., *Rapport fait au nom de la Commission des Lois Constitutionnelles, de la Législation et de l'Administration Générale de la République sur la Proposition de Loi (N° 1554), modifiée par le Sénat, de simplification et de clarification du droit et d'allègement des procédures* par M. Etienne Blanc, s. 18.

²⁸ Zob.: P. Callé: *Introduction en droit français...*, s. 1662 i nast.; A. Devers: *La loi applicable au régime patrimonial des partenaires enregistrés*. „Droit et Patrimoine” 2009, N° 181, s. 77—83; M.-E. Ancel: *Septembre 2008 — octobre 2009: simplifier le droit...*, s. 104—112; J.-M. Pastor: *Présentation de la loi du 12 mai 2009 de simplification du droit*. „Recueil Dalloz” 2009, s. 1332 i nast.

²⁹ M.-E. Ancel: *Septembre 2008 — octobre 2009: simplifier le droit...*, s. 104—112.

³⁰ *Rapport du Secrétaire Général, présenté à l'Assemblée Générale le 8 septembre 2009...*, s. 1—5.

³¹ G. Duranton: *France*. In: *Régimes matrimoniaux, successions et libéralités dans les relations internationales et internes*. Red. M. Verwilghen. Bruxelles 2003, s. 1238—1239.